

“นิยมไพรสมาคม” กับการผจญภัยในกระแสการอนุรักษ์ ในทศวรรษ 2490-2500

พีรณัฐ เปี่ยมศักดิ์สันติ¹
ณัฐรพษ์ สกุลเลี่ยว²

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาการท่องเที่ยวท่ามกลางธรรมชาติของป่าเขาลำเนาไพร หรือที่บางคนเรียกว่า “นิยมไพร” ในช่วงทศวรรษ 2490-2500 อันเป็นช่วงที่สังคมไทย เริ่มเกิดกระแสอนุรักษ์ธรรมชาติขึ้น โดยศึกษาผ่านบทบาทของ “นิยมไพรสมาคม” ซึ่งเป็นหน่วยงานอนุรักษ์ธรรมชาติแรก ๆ ของไทย จากการศึกษาทำให้เห็นว่า วัฒนธรรมนิยมไพรในสังคมไทยเกิดขึ้นได้เนื่องจากสภาวะความเป็นสมัยใหม่ตั้งแต่ ปลายพุทธศตวรรษที่ 24 อันนำความเปลี่ยนแปลงหลายประการมาสู่สังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการเกิดขึ้นและขยายตัวของผู้มีทรัพยากรและเวลาว่างสำหรับการท่องเที่ยว และความคิดธรรมชาตินิยมซึ่งมองว่าธรรมชาติคือสิ่งสวยงามและทำให้สุขภาพ ร่างกายแข็งแรง ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดวัฒนธรรมนิยมไพรและนักนิยมไพร ผู้นิยม การเข้าไปท่องเที่ยวในป่าและล่าสัตว์เพื่อการพักผ่อนนันทนาการ และวัฒนธรรม ดังกล่าวก็เป็นที่นิยมอย่างมากในทศวรรษ 2490 ทว่า ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ได้เกิด กระแสความตระหนักถึงความสูญเสียทางธรรมชาติ ทำให้นักนิยมไพรอย่าง นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล จัดตั้ง “นิยมไพรสมาคม” ขึ้น เพื่อเผยแพร่และทำกิจกรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าและสัตว์ป่า ส่งผลให้วัฒนธรรม นิยมไพรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ จากการเข้าป่าเพื่อท่องเที่ยวล่าสัตว์มาสู่การท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์มากขึ้น

คำสำคัญ: ผจญภัย อนุรักษ์ธรรมชาติ นิยมไพรสมาคม

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร <Email: biranatha.pium@gmail.com>

² อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร <Email: nut_leaw@hotmail.com>

The “Association for The Conservation of Wild Life, Thailand” with Adventure Travel in Conservation Trend, 1950s–1960s.

Peeranut Pieamsuksunti³

Nattaphong Sakulleaw⁴

ABSTRACT

This article studies wildlife adventure tourism at the beginning of the natural conservation trends in the 1950s–1960s in Thai society, through the role of the “Association for The Conservation of Wildlife, which was one of the first conservation organizations in Thailand. Study findings show the wildlife adventure culture in Thai society possibly emerged due to the modernization in the late-19th century, which brought changes in several respects in Thai society, such as the emergence and expansion of people who had resources and leisure for touring. The rise of the naturalist idea which considered nature as beauty and healthiness of body and mind. This stimulated the occurrence of wildlife adventurers who intended to travel into the jungle and hunt for relaxation and recreation. This culture was in popularity in the 1950s, during which the awareness of the ruin of nature at the same time arose. One of the key adventurers in that period–Dr. Boonsong Lekagul then established “The Association for The Conservation of Wildlife, Thailand” to raise awareness and to run activities to support natural conservation, forest, and wildlife in particular. As a result, wildlife adventure had been adapted, from the style of entering the jungle for hunting into a more natural conservation tourism one.

Keywords: Adventure, Natural Conservation, Association for the Conservation of Wild Life, Thailand

³ M.A. student of Southeast Asian Studies Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University <Email: biranatha.pium@gmail.com>

⁴ Lecturer, Department of History Science, Faculty of Social Sciences, Naresuan University <Email: nut_leaw@hotmail.com>

บทนำ

กิจกรรมการออกท่องเที่ยวยุคขึ้นชมธรรมชาติในป่าเขา น้ำตก และอุทยานดูจะเป็นสิ่งที่หลายคนชื่นชอบ ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนเชิงธรรมชาติ คู่มือแนะนำการท่องเที่ยวจากสื่อต่าง ๆ รวมไปถึงภาพการออกไปสัมผัสธรรมชาติที่ใครหลายคนนำมาแสดงบนโซเชียลมีเดีย ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวในป่าเขาลำเนาไพรซึ่งในงานชิ้นนี้เรียกว่า “วัฒนธรรมนิยามไพร” มิใช่สิ่งที่มีมาช้านานแต่ครั้งโบราณ ทว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง อันเป็นผลจากการที่สยามได้รับวัฒนธรรมการท่องเที่ยวแบบสมัยใหม่

การปฏิรูปตนเองในหลาย ๆ ด้าน เพื่อนำสยามเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมหลายประการ กล่าวคือการปฏิรูประบบราชการแบบสมัยใหม่ และการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการค้าแบบทุนนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ (Baker & Phongpaichit, 2014, pp. 73–79, 85, 88; Nartsupa, 1984, pp. 190, 194; Wyatt, 2013, pp. 363–366) ทำให้เกิดการขยายตัวของชนชั้นกลางทั้งในและนอกระบบราชการ อย่างนักธุรกิจ พ่อค้า เสมียนบริษัท นักเขียน และผู้ประกอบการอาชีพอิสระอีกจำนวนมาก โดยคนเหล่านี้มีเงินเดือนและเวลาทำงานค่อนข้างแน่นอน ทำให้พวกเขามีทรัพย์สินและเวลาว่างสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ

จากงานของ Hongsaton (2015) ทำให้เห็นได้ว่าการก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ของประเทศไทย ส่งผลให้มีความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการใช้เวลาว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและการท่องเที่ยวนันทนาการแบบใหม่ จากเดิมที่มุ่งแต่ความสนุกสนานสำราญ เช่น เล่นพนัน เทียวผู้หญิง หรือไปสังสรรค์ตามสถานบันเทิง มาสู่การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งในทางรูปธรรมและนามธรรมอีกด้วย โดยกิจกรรมหนึ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แบบที่กล่าวมาคือ การเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ จากการศึกษาของ Champa (2002) และ Srisuwannakij (2006) ทำให้เห็นว่าการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจที่ถูกพูดถึงและศึกษากันโดยส่วนมากนั้น มักเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสถานที่อย่างสถานพักตากอากาศตามชายทะเล งานทั้ง 3 ชิ้นจึงยังไม่ได้กล่าวถึงหรือให้ความสำคัญมากนักกับการท่องเที่ยวแบบผจญภัยซึ่งนิยามการท่องเที่ยวเข้าปาล่าสัตว์ในป่าเขาลำเนาไพร หรือที่ต่อมารู้จักกันในชื่อ “วัฒนธรรมนิยามไพร”

ตัวอย่างของการท่องเที่ยวผจญภัยล่าสัตว์ซึ่งจะขอหยิบยกมา ณ ที่นี้ ก็คือเรื่องของ มาลัย ชูพินิจ เขาเป็นหนึ่งในบุคคลซึ่งนิยมการออกปาล่าสัตว์ ดังจะเห็นได้จากงานเขียนเรื่อง *ทุ่งโล่งและดงดิบ* ที่ได้นำเสนอเรื่องราวการไปล่าสัตว์ของ

ตัวมาลัยเอง เช่น การล่าจระเข้แถวแม่ลาดขณะล่องเรือกลับเข้ากรุงเทพฯ ใน พ.ศ.2469 และในปีต่อมา มาลัยกับเพื่อน ๆ ประกอบด้วย หิรัญ ทวีบุตร สุโข บุนนาค และชัต วิริยไพฑูรย์ ได้เดินทางไปพักแรมล่าสัตว์ที่ปลายห้วยวาลี และในปีเดียวกันนี้ มาลัยกับทอง เอกบุษย์ และเข้มน้อย วิริยะศิริ ก็ได้เดินทางมาล่าสัตว์แถวโป่งน้ำร้อน หลังคลองสวนหมาก อันเป็นบ้านเก่าของมาลัย ซึ่งในการออกล่าสัตว์ครั้งนี้มีเป้าหมาย อยู่ที่มิ่งงา (ควายป่า) (Inthanont, 1969, pp. 383, 434, 481)

จนกระทั่งถึงช่วงทศวรรษ 2490 สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในช่วงสงครามเกาหลี (Sakulleaw, 2009, pp. 31–41) ความสะดวกในด้านสาธารณูปโภค จำนวนอุปกรณ์ภาคสนาม และอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นมากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Jarupong, 2004) ก็ได้เป็นเงื่อนไขสนับสนุนวัฒนธรรมนิยมไพร่ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในหมู่บุรุษชนชั้นกลางไทย ดังที่ ชาลี เชี่ยมกระสินธุ์ ได้นำเรื่องราวการออกเที่ยวป่า ล่าสัตว์ในช่วงเวลาดังกล่าว มานำเสนอผ่านหนังสือเรื่อง *ผจญภัยในป่าสูง* ตัวอย่างเช่น คณะผจญภัยอันประกอบด้วยเจ้าคุณสุรพันธุ์เสนี ม.ร.ว.ดิศลกมล ทวีวงศ์ เจ้าเพชรราช รัตนวงศา อินทिरา กับ อาณัติ บุนนาค และเตียบ สุจริตกุล ซึ่งเดินทางไปเที่ยวป่า ตาบลสองพี่น้อง เขตจังหวัดเพชรบุรี เมื่อช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2492 ในเดือน เมษายนปีเดียวกันนี้ เจ้าเพชรราชฯ กับหม่อมอมรินพร (ภริยา) นายแพทย์บุญส่ง เลखะกุล หลวงปริพนธ์พจพิสุทธ์ และอาณัติ บุนนาค ก็เดินทางไปเที่ยวป่าล่าสัตว์ ในบริเวณเดียวกัน ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2493 เจ้าเพชรราชฯ พลตรีพระคลังมหาสมบัติ พร้อมด้วยสายสมร (ธิดา) กับถนัด (บุตรชาย) เรือตรีชุมพงษ์ ทรงเจริญ เจ้าคุณ สุรพันธุ์เสนี เตียบ สุจริตกุล เจียด สุจริตกุล และอาณัติ กับ อาจศรี บุนนาค ได้เดินทางไปท่องเที่ยวป่าทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (Iamkrasin, 1951, pp. 1–5, 101–102, 299–300)

ในรายชื่อของนักนิยมไพร่ที่กล่าวมานี้ มีบุคคลหนึ่งที่น่าสนใจอย่างมาก ก็คือ นายแพทย์บุญส่ง เลखะกุล ซึ่งเป็นหนึ่งในนักนิยมไพร่ผู้คร่ำหวอดในการเข้าป่าล่าสัตว์ แต่ต่อมานายแพทย์บุญส่ง ก็ได้จัดตั้ง “นิยมไพรสมาคม” ขึ้น ในกลางทศวรรษ 2490 และได้ริเริ่มการอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศไทย จึงก่อให้เกิดคำถามว่าเพราะเหตุใด นักนิยมไพร่อย่างนายแพทย์บุญส่ง เลखะกุล จึงผันตัวมาเป็นนักอนุรักษ์ บทบาทของ นายแพทย์บุญส่งกับ “นิยมไพรสมาคม” ที่มีต่อการอนุรักษ์นั้นเป็นอย่างไร และผลจากการขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์นั้นส่งผลต่อวัฒนธรรมนิยมไพร่อย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทของ “นิยามไพรสมาคม” ที่มีต่อวัฒนธรรมการท่องเที่ยวพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติในช่วงทศวรรษ 2490 ถึง ทศวรรษ 2500 อันเป็นช่วงเวลาที่ยังคงไทยได้รับอิทธิพลความคิดเรื่องการอนุรักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความเรื่อง “นิยามไพรสมาคม” กับการผจญภัยในกระแสการอนุรักษ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้การวิธีการแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analytical approach) โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical approach) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นที่ทำการศึกษา

โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้หลักฐานจากเอกสารหลัก 2 กลุ่ม คือ งานเขียนของ “นิยามไพรสมาคม” ที่ออกเผยแพร่ในช่วงทศวรรษ 2490 ถึงทศวรรษ 2500 เช่น บทความของนายแพทย์บุญส่งที่เขียนขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งถูกรวบรวมไว้ใน *การต่อสู้และผลงานของนายแพทย์บุญส่ง เลขาะกุล* (Lekagul, 1992) หากป่าไม้ยังอยู่ ยั่งยืนยง (Lekagul, 1961) ฯลฯ และเอกสารที่ศึกษาหรืออ้างอิงถึง “นิยามไพรสมาคม” เช่น บทความเรื่อง “ความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมและความคิดสีเขียวในเมือง” ของ Kanchanapan (2000) “สภาพแวดล้อมนิยมในสังคมไทย” ของ Santasombat & Siripol (2000) ฯลฯ

ผลการวิจัย

บทความชิ้นนี้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผจญภัยท่ามกลางกระแสอนุรักษ์ธรรมชาติในช่วงทศวรรษ 2490 ถึง 2500 โดยมีจุดสนใจหลักอยู่ที่ “นิยามไพรสมาคม” ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติหน่วยงานแรกในประเทศไทย โดยประเด็นที่ศึกษาจะเน้นไปที่การเกิดขึ้นของกระแสอนุรักษ์และ “นิยามไพรสมาคม” บทบาทของสมาคมฯ ที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ผลที่เกิดขึ้น และการปรับตัวของการท่องเที่ยวผจญภัยให้เป็นไปในเชิงอนุรักษ์และอยู่ภายใต้การจัดการของรัฐมากขึ้น

ความคิดในเรื่องการอนุรักษ์เพื่อเก็บรักษาธรรมชาติไว้ให้คงอยู่ตลอดไป เริ่มปรากฏอย่างชัดเจนในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมทางทวีปยุโรปและอเมริกา ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องจากการเติบโตของอุตสาหกรรม การตัดไม้ทำลายป่า การบุกเบิกที่ดินทำกิน และการล่าสัตว์อย่างเป็นล่ำเป็นสัน ทำให้คนบางกลุ่ม เริ่มตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ที่ตระหนักถึงปัญหา จากการทำลายธรรมชาติเหล่านี้จึงมีแนวคิดที่จะสงวนรักษาธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมไว้ ก่อเกิดเป็นแนวคิดเรื่องสภาพแวดล้อมนิยม (environmentalism) และนิเวศนิยม (ecologicalism) ขึ้น โดยแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดสำคัญที่ก่อให้เกิด ปฏิบัติการด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น นำมาซึ่งการจัดตั้งพื้นที่อุทยาน ธรรมชาติหลายแห่งทั่วโลก อาทิ อุทยานแห่งชาติเยลโลว์สโตนอันเป็นอุทยานแห่งชาติ แห่งแรกของโลก (Santasombat & Siripol, 2000, p. 161) ก่อนที่ต่อมากระแสอนุรักษ์ ดังกล่าวจะแพร่กระจายไปทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยด้วยเช่นเดียวกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่พอจะมีอยู่ในสังคมไทย มาตั้งแต่ก่อนทศวรรษ 2490 แล้ว โดยเฉพาะในหมู่ชาวยุโรปที่ทำงานอยู่ใน ราชอาณาจักรสยาม อย่างเช่นในการทำป่าไม้สักของชาวอังกฤษในป่าพม่าและสยาม มีการแบ่งแปลงไม้สักไว้สำหรับตัดมาขายในรอบปีที่แตกต่างกัน เพื่อไม่ให้ไม้สัก ถูกตัดไปใช้จนหมดป่าและเหลือใช้หมุนเวียนต่อไปเรื่อย ๆ หรือไม้ก็ใช้วิธี “ทองยา” แบบพม่า (Lekagul, 1961, p. 124) โดยวิธีการดังกล่าว เกิดจากแนวคิดในการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านั้นสามารถหมุนเวียนมาทำให้ใช้เพื่อ การบริโภคหรือเพื่อการค้าได้อยู่เสมอ

ทั้งนี้กระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติในไทยเริ่มเห็นได้อย่างชัดเจนหลังจาก สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง อันนำมาสู่การขยายตัวเพิ่มมากขึ้นของชนชั้นกลางไทย จำนวนอาวฤษุทโธปกรณ์ที่มีจำนวนมากขึ้น ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อันนำมาซึ่งการขยายพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย ทำให้ในช่วงทศวรรษ 2490 ถึงต้น ทศวรรษ 2500 วัฒนธรรมนิยมไพรขยายตัวอย่างกว้างขวางมากขึ้นส่งผลให้ธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่าถูกทำลายลงอย่างมหาดศาล คนบางกลุ่มในสังคมไทยตระหนักถึง ภัยของการทำลายธรรมชาติ และมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุของปัญหาด้าน สิ่งแวดล้อมอันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของผู้คนด้วย จึงเกิดการ รวมตัวกันจัดตั้ง “นิคมไพรสมาคม” ขึ้น โดยมีจุดประสงค์จะรักษาป่าไม้และสัตว์ป่า ให้คงอยู่ตลอดไปเพื่อให้เป็นแหล่งต้นน้ำ และเป็นแหล่งฟอกอากาศ เพื่อให้ประเทศ หรือโลกมีสภาพแวดล้อมที่ดี รวมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจจะได้สัมผัส

กับความตื่นตาตื่นใจกับป่าและสัตว์ป่านานาชนิด จึงกล่าวได้ว่าช่วงปลายทศวรรษ 2490 ถึงทศวรรษ 2500 เป็นช่วงเวลาที่แนวคิดเรื่องการ “อนุรักษ์” (conservation) เริ่มปรากฏเด่นชัดในสังคมไทย

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล และ “นิยามไพรสมาคม” กับการอนุรักษ์ธรรมชาติในไทย

ผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นในการทำให้แนวคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติของไทยเด่นชัดขึ้น ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2490 และเริ่มแพร่กระจายไปสู่สังคมวงกว้างก็คือ นายแพทย์ บุญส่ง เลขะกุล คุณหมอนักนิยามไพรผู้นี้เคยเป็น “พรานกรุง” มาก่อน เป็นผู้ที่ชอบการออกผจญภัยในป่าเขาลำเนาไพรเพื่อท่องเที่ยวพักผ่อน ศึกษาธรรมชาติ และล่าสัตว์ ต่อมานายแพทย์บุญส่งได้หันมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าด้วยการร่วมมือกับนักนิยามไพรท่านอื่น ๆ ก่อตั้ง “นิยามไพรสมาคม” ขึ้น (Lekagul, 1961, pp. 213–214) โดยมีชื่อของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุลในฐานะผู้ที่มีบทบาทขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการอนุรักษ์อยู่เสมอ ฉะนั้นคงจะไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่า นิยามไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่งคือหนึ่งเดียวกัน

ความเป็นพรานกรุงของนายแพทย์บุญส่งและนักนิยามไพรคนอื่น ๆ อาจทำให้เกิดคำถามได้ว่าแล้วเหตุใดเล่า บุคคลเหล่านี้จึงกลับกลายมาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่าได้ งานของ จอห์น บร็อกเคิลเฮิสต์ (John Brocklehurst) ที่กล่าวถึงนายแพทย์บุญส่ง ได้ช่วยให้ความกระจ่างในประเด็นข้างต้นนี้ โดยเขากล่าวว่า เหตุที่ผู้ชื่นชอบการล่าสัตว์เป็นผู้ซึ่งมีความเหมาะสมจะเป็นนักอนุรักษ์ก็เพราะนายพรานที่แท้จริงจะให้ความเคารพสัตว์ที่ต้องการล่าเสมอ เขาจะพยายามทำความเข้าใจสัตว์ตัวนั้นให้ถ่องแท้ ไม่ว่าจะเป็นอาหารการกิน การดำเนินชีวิต และสิ่งที่จำเป็นของสัตว์ชนิดนั้น ๆ (Lekagul, 1992, pp. 122–123) ฉะนั้นคงจะไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่่านักนิยามไพรผู้มีความสามารถก็คือนักธรรมชาติวิทยาที่มีความสามารถผู้หนึ่ง ดังที่นักธรรมชาติวิทยาหลายคนคือผู้ที่นิยมและมีความสามารถในการเข้าป่าและล่าตัวอย่างของพืชและสัตว์อย่างเช่น ฮ็องรี มูโอด (Henry Mouhot) อัลเฟรด รัสเซล วอลเลซ (Alfred Russel Wallace) และชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) นี่จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมนักนิยามไพรหรือพรานอย่างนายแพทย์บุญส่งถึงเหมาะที่จะเป็นนักอนุรักษ์ เพราะพวกเขารู้จักสัตว์ รู้ที่อยู่ ที่กิน ที่นอน และนิสัยของสัตว์ ซึ่งความรู้ทั้งหลายเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นที่นักอนุรักษ์ทั้งหลายจำเป็นต้องรู้เพื่อที่จะได้หาทางปกป้องคุ้มครองสัตว์ป่าทั้งหลายได้อย่างเหมาะสม

การเคลื่อนไหวและกิจกรรมด้านการอนุรักษ์

นิคมไพรสมาคมภายใต้การนำของนายแพทย์บุญส่ง ได้พยายามสร้างการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าในไทยมาเป็นระยะเวลาหลายปี มีการทำงานในหลากหลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นการทำงานกับทางภาครัฐ หรือการเผยแพร่ความคิดเรื่องการอนุรักษ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยการอนุรักษ์ของสมาคมและนายแพทย์บุญส่งในช่วงแรก ๆ นั้นมิได้ห้ามการตัดไม้หรือการล่าสัตว์โดยสิ้นเชิง เพียงแต่ขอให้มีการออกกฎหมายมาควบคุมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน รวมถึงมีการปฏิบัติที่เป็นระเบียบชัดเจน มีการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด และมีโทษทางกฎหมายที่หนักพอที่จะไม่มีใครกล้าละเมิดข้อกฎหมายนั้น ๆ

จนกระทั่งเข้าสู่ปีกิ่งพุทธกาล (พ.ศ.2500) ซึ่งประเทศไทยก็ได้เข้าสู่ยุคแห่งการพัฒนา รัฐบาลได้พยายามผลักดันให้มีการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น มีการปรับปรุงถนนเส้นเก่าให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นและมีการตัดถนนในเส้นทางใหม่กระจายไปในหลายพื้นที่ มีการสร้างเขื่อนเพื่อจุดประสงค์ด้านชลประทานและด้านพลังงาน และยังมีการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยและทำกินของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ทางการเกษตรทั้งไร่นาและการปศุสัตว์ รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ แม้ว่ากิจกรรมการพัฒนาเหล่านี้ได้นำมาความเจริญมาสู่ประเทศ แต่ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งปัญหาทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศด้วยเช่นกัน

นิคมไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่งได้ตระหนักถึงปัญหาอันเกิดจากการพัฒนานี้ดี พวกเขาเห็นว่าการก่อสร้างทั้งหลายก็นำมาซึ่งการสูญเสียพื้นที่ทางธรรมชาติจำนวนมาก ป่าไม้ถูกแผ้วถางทำลาย พืชพันธุ์ต่าง ๆ ถูกทำลายและสัตว์ป่าก็ไร้ที่อยู่อาศัย ภูเขาถูกระเบิดและขุดเจาะ รวมถึงแหล่งน้ำที่ปนเปื้อนของเสียและสารเคมีจากบ้านเรือนและโรงงาน (Lekagul, 1961, pp. 258) สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่และความปลอดภัยของประชาชนด้วย ด้วยเหตุนี้ ในช่วงปลายทศวรรษ 2500 ความคิดและแนวทางด้านการอนุรักษ์ของนิคมไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่งจึงได้ขยายปริมาณออกไปมากยิ่งขึ้น เช่น ต่อต้านการขยายป่าแมลง (Kanchanapan, 2000, pp. 214) โดยปรากฏการณ์นี้คาดได้รับอิทธิพลจากแรงกระเพื่อมจากงานชิ้นที่โด่งดังเรื่อง *Silence Spring* ของ ราเชล คาร์สัน (Rachel Carson) ซึ่งตีพิมพ์ขึ้นใน

พ.ศ.2505 โดยในงานชิ้นนี้ได้กล่าวถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดแมลง ส่งผลให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศในวงกว้าง เริ่มจากการตายของแมลง สืบเนื่องไปจนถึงการตายของนกและสัตว์อื่น ๆ ที่กินแมลงที่ได้รับสารพิษเข้าไป (ดู Chuwattananurak, 2018)

หนึ่งในความพยายามของรัฐบาลที่จะเข้ามาจัดการกับระบบสาธารณสุขโรคของประเทศในยุคสมัยแห่งการพัฒนา ก็คือการสร้างเขื่อนสำหรับใช้ในด้านชลประทานและผลิตพลังงานไฟฟ้า และเป็นที่แน่ชัดว่าการสร้างเขื่อนนั้นได้นำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างคนหลากหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ชาวบ้าน หรือแม้แต่กลุ่มนักอนุรักษ์เอง ในด้านของนายแพทย์บุญส่งนั้น ในระยะแรกท่านก็เห็นด้วยกับการก่อสร้างเขื่อน ดังที่ได้กล่าวว่าการสร้างเขื่อนภูมิพลจะทำให้ค่าไฟฟ้าถูกลงซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนลดการใช้ถ่านหินและฟืนในการหุงต้ม “นอกจากนี้ เขื่อนภูมิพลยังมีประโยชน์ในการกสิกรรม การคมนาคมทางน้ำก็จะสะดวก...จะเป็นประโยชน์ในการป้องกันอุทกภัยและป้องกันน้ำเค็มในกรุงเทพฯ และธนบุรีในฤดูแล้ง” (Lekagul, 1961, p. 232)

นอกจากนี้นายแพทย์บุญส่งยังหวังว่าการสร้างเขื่อนภูมิพลจะทำให้เกิดพื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพิ่มขึ้น เพราะ “จะมีทะเลสาบน้อย ๆ เกิดขึ้นเหนือเขื่อนนี้ 2 แห่ง ...ข้าพเจ้าเคยนั่งฝันนอนฝันว่ามันคงจะเป็นที่น้ำเที่ยวไม่น้อย คงจะมีฝูงนกเป็ดน้ำหลายชนิดเป็นหมื่น ๆ แสน ๆ อยู่ในทะเลสาบนี้” (Lekagul, 1961, pp. 241–242) ทว่าในความเป็นจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่นำมาซึ่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในวงกว้าง เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้อันเป็นแหล่งพันธุ์ไม้ และพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำนวนมาก รวบรวมถึงผลกระทบต่อสัตว์น้ำ เช่น ขัดขวางการขึ้นไปวางไข่บนต้นน้ำของปลาบางชนิด และยังรวมถึงปัญหาการสูญเสียพื้นที่อยู่อาศัยและทำกินของชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวด้วย ด้วยเหตุนี้ นิยมไพร่สมาคมรวมถึงนักอนุรักษ์จึงหันมาต่อต้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนที่จังหวัดกาญจนบุรีในเวลาต่อมา (Kanchanapan, 2000, p. 214)

ความพยายามที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้บางครั้งนิยามไพร่สมาคมต้องเผชิญกับปัญหา และความขัดแย้งกับหน่วยงานต่าง ๆ ดังเช่นกรณีการต่อต้านเขื่อนน้ำโจน นอกจากนี้ยังมีกรณีของเขาใหญ่ซึ่งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) เสนอให้ยกเลิกสถานะอุทยานแห่งชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการจัดการความสะดวกสบายให้การท่องเที่ยวได้มากขึ้น

(Kanchanapan, 2000, p. 214) มีการเสนอให้ตัดถนนขึ้นเขาใหญ่และให้กรรมสิทธิ์ที่ดินบนเขาใหญ่ 5,000 ไร่ สำหรับทำสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและคาสโน แนนอนว่าทางนิคมไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่งไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวและคัดค้านจนข้อเสนอดังกล่าวถูกยกเลิกไป แต่ต่อมาได้มีการตั้งคณะกรรมการพัฒนาเขาใหญ่ทว่าในครั้งนั้นไม่มีตัวแทนจากสมาชิกนิคมไพรสมาคมเข้าเป็นกรรมการ ทำให้มีการอนุมัติสร้างสปอร์ตคลับและสนามกอล์ฟขึ้นในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (Lekagul, 2012b)

ถึงกระนั้น ด้วยความที่สมาชิกของนิคมไพรสมาคมโดยส่วนใหญ่เป็นคนเมืองซึ่งมีเครือข่ายและความสัมพันธ์กับชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และข้าราชการในสังคมไทยดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ กับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ต่อนิคมไพรสมาคม (Lekagul, 1992, pp. 63–64; Lekagul, 2012a; 2012b) ทำให้การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของนิคมไพรสมาคม มักจะเน้นไปที่การใช้อำนาจรัฐและการออกกฎหมาย อีกทั้งยังทำให้ข้อเสนอและข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของนิคมไพรสมาคมมักจะได้รับ ความสนใจจากผู้คนในสังคมไทยและรัฐบาลไทยอยู่เสมอ

ใน พ.ศ.2496 นิคมไพรสมาคมได้เข้าร่วมเป็นกรรมการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ต่อมาในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2501 นิคมไพรสมาคมได้ยื่นหนังสือขอให้กระทรวงเกษตรเริ่มทำการสงวนพื้นที่ป่าก่อนการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า (Kanchanapan, 2000, p. 212) ในปีเดียวกันนี้ได้ส่งผู้แทนของสมาคมฯ ไปร่วมประชุมร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า ในวันที่ 8 ตุลาคม และ 17 พฤศจิกายน (Lekagul, 1992, p. 369) ใน พ.ศ.2502 สมาชิกของนิคมไพรสมาคมได้เข้าพบจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี แล้วจึงร่วมนั่งเฮลิคอปเตอร์ไปสำรวจป่าที่ป่าดงพญาเย็นซึ่งถูกทำลายอย่างหนัก ส่งผลให้คณะรัฐมนตรีมีมติจัดสรรที่ดินของรัฐในป่า 14 แห่ง เพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ ในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2502 อีกทั้งยังผลักดันให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 โดยมีอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นป่านุรักษ์แห่งแรกของประเทศไทย ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2505 (Kanchanapan, 2000, p. 212) รวมถึงได้เสนอให้รัฐบาลประกาศเขตอุทยานแห่งชาติอีกจำนวนมาก เพื่อกันพื้นที่เหล่านั้นไว้สำหรับการอนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชจะอนุญาตก็เพียงกิจกรรมบางประเภท เช่น การท่องเที่ยว การสำรวจและการศึกษาทางธรรมชาติ

ในด้านการเผยแพร่อุดมการณ์ด้านการอนุรักษ์นั้น นิยามไพรสมาคมได้ใช้ความรู้ทางวิชาการที่มี และสื่อต่าง ๆ ในการเผยแพร่ผ่านการบรรยายและฉายภาพยนตร์ตามโรงเรียนและสถานที่ราชการ (Lekagul, 1992, pp. 25-26) โดยนายแพทย์บุญส่งให้เหตุผลว่า ธรรมชาติคือเรื่องสำคัญระดับชาติ ฉะนั้นการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติแก่นักเรียนและข้าราชการจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการทหาร เพราะขณะนั้นประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร ซึ่งเป็นผู้มีอาวุธและอำนาจอยู่ในมืออย่างเบ็ดเสร็จ ทหารจึงควรเป็นผู้ให้การพิทักษ์รักษาทรัพยากรของชาติ มิใช่ผู้ทำลาย (Lekagul, 1961, pp. 137-138)

การผลิตความรู้ทางด้านธรรมชาติวิทยา

สุรพล ดวงแข อดีตผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและกิจกรรมอนุรักษ์ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยฯ ได้กล่าวว่า ณ บ้านของนายแพทย์บุญส่งที่ใช้เป็นสำนักงานของนิยามไพรสมาคม เต็มไปด้วยเอกสารและตำราด้านธรรมชาติวิทยา รวมถึงตัวอย่างสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ ที่นี่จึงเคยเป็นดังศูนย์กลางของการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยาในประเทศไทย นอกจากความรู้ความสามารถและบทบาททางด้านธรรมชาติวิทยาของนายแพทย์บุญส่งเป็นที่รับรู้ในวงกว้างทั้งในไทยและต่างประเทศแล้ว นายแพทย์บุญส่งยังสนับสนุนกิจกรรมทางด้านธรรมชาติวิทยาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการให้ทุนในการสำรวจธรรมชาติในพื้นที่ประเทศไทย เป็นผู้ประสานงาน ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกแก่นักวิทยาศาสตร์ นักธรรมชาติวิทยา องค์กรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากต่างประเทศ รวมถึงมอบตัวอย่างสัตว์ให้แก่ผู้ที่ต้องการ (Lekagul, 1992, pp. 90, 129, 203-206) และด้วยความเป็นดังศูนย์กลางของการศึกษาทางด้านธรรมชาติวิทยาของประเทศไทย ทำให้มีการใช้ความรู้ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในงานอนุรักษ์ด้วย ดังที่ปรากฏว่าตั้งแต่ พ.ศ.2498 นายแพทย์บุญส่งได้เขียนบทความเรื่องนกกลในวารสารวิทยาศาสตร์ ทั้งยังเขียนบทความเรื่องสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ กว่า 100 ตอน ต่อมาบทความซึ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์สยามรัฐได้ถูกนำมาตีพิมพ์รวมเล่มในหนังสือชื่อ ธรรมชาตินานาสัตว์ (Kanchanapan, 2000, pp. 212-213)

ต่อมาใน พ.ศ.2501 นิยามไพรสมาคมผลิตนิตยสารมา 2 ฉบับ คือ *ข่าวนิยามไพร* (Conservation News S.E. Asia) และ *สารนิยามไพรฉบับเยาวชน* (Conservation for Thai Youths) โดยบทความในนิตยสารทั้ง 2 ฉบับ จะประกอบไปด้วยเรื่องของป่าไม้

สัตว์ป่า และวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น “กระทิง” “เรื่องของเสือกับการเที่ยวป่า” “วัวแดง” “ช้าง” “เสียดายป่าดิบปักษ์ใต้” “เรื่องปัญหาของช้างในประเทศไทย และแนวทางการอนุรักษ์” “การสงวนและคุ้มครองทรัพยากรดิน” “การอนุรักษ์ทรัพยากรและนิเวศวิทยา” “การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ” “งูพิษในประเทศไทย” “เหล่าวัวป่า” และ “สัตว์ป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์” นอกจากนี้ทางนายแพทย์บุญส่งและนิยมไพโรธสมาคมยังได้จัดพิมพ์หนังสือวิชาการด้านสัตววิทยาออกมาอีก 3 เล่ม คือ *คู่มือดูนกในเมืองไทย* (Birds Guide of Thailand) ใน พ.ศ.2511 และ *คู่มือดูผีเสื้อในเมืองไทย* (Field Guide to Butterflies of Thailand) และ *สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในเมืองไทย* (Mammals of Thailand) ในปี พ.ศ.2520 (Kanchanapan, 2000, pp. 212–213; Lekagul, 1992, pp. 343–346)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทความที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันเป็นจำนวน 100 ตอน เรื่อง “หากป่าไม้ยังอยู่ยั่งยืนง” ก่อนที่จะมีการนำมารวบรวมจัดพิมพ์เป็นหนังสือในชื่อเดียวกันนี้ใน พ.ศ.2504 โดยเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ของป่าไม้ ปัญหาต่าง ๆ อันนำมาสู่ตัดไม้ทำลายป่าในไทย ปัญหาอันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่ามากเกินไป การป้องกันและอนุรักษ์ธรรมชาติ ฯลฯ (Lekagul, 1961)

เนื้อหาในงานเขียนของนิยมไพโรธสมาคมและนายแพทย์บุญส่งนั้นไม่ได้มีเพียงเรื่องของวิชาการ แต่ยังมีการนำเสนอจินตภาพเกี่ยวกับป่าและสัตว์ป่าในเชิงพรรณนาถึงความสวยงามและไม่มีพิษภัย ดังจะเห็นได้จากการกล่าวถึงเสือว่ามันเป็นสัตว์กลัวคนและมักจะพยายามหนีหน้าคนอยู่เสมอ หรือเมื่อพูดถึงกระทิงซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่ที่น่ากลัวก็จะให้ภาพว่ากระทิงเป็นสัตว์ที่กลัวคน และมันจะวิ่งเข้าหาคนก็เพราะป้องกันตัวเท่านั้น หรืออย่างในบทความเรื่อง “ความกตัญญูของลูกกระทิง” ก็มีการเล่าถึงความกตัญญูของลูกกระทิงสองตัวที่คอยประคับประคองแม่ของมันซึ่งถูกยิงบาดเจ็บให้เดินต่อไปได้ (Lekagul, 1992, pp. 268, 275–283)

การกล่าวเช่นนี้ไม่เพียงแต่ทำให้จินตภาพของผู้คนที่มีต่อสัตว์นั้นเป็นไปในทางที่ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังสร้างภาพให้เห็นว่าแท้จริงมนุษย์ต่างหากเป็นสิ่งที่โหดร้าย น่ากลัว และชอบทำลายล้าง ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “ความรักของแม่กวาง” ใน *สารนิยามไพร* ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เมษายน พ.ศ.2501 ที่เล่าถึงความรักระหว่างกวางแม่ลูกอ่อน และความโหดร้ายของการล่าสัตว์ไว้อย่างน่าสะเทือนใจว่า

อิจัน...ใจหายอย่างบอกอะไรไม่ถูก อนิจจาแม่กวาง แม่กวาง
ผู้นำสงสาร...พอลูกถูกยิงแล้ว แม่กวางก็คงจะวิ่งแตกตื่นหนีไปด้วย
อารามตกใจชั่วแล่นหนึ่ง พอหายตกใจมันก็จะเวียนกลับมาเที่ยวหาลูก...
แล้วมันก็จะพยายามลอบเลียลูกน้อยหวังจะให้ลูกฟื้น...และในที่สุด
แม่ผู้รักลูก แม่ผู้กล้าหาญก็พลอยสิ้นชีวิตตามลูกไปด้วยอย่างน่าเศร้าใจ
ดิฉันเศร้าแสนเศร้าพออิจันเดินเข้าไปเห็นซากกวางแม่ลูกนั้นช้ด...อิจัน
ก็ปล่อยโฮออกมาเสียงดังลั่น อิจันร้องไห้ อิจันร้องไห้อย่างตื่นตันใจ
ร้องด้วยความสงสาร สงสารในความรักลูกของแม่กวาง โอ มันคงรักลูก
ของมัน เช่นเดียวกับที่เรารักลูก ๆ ของเรา มันจึงยอมตายอยู่กับลูก
ของมัน...ฉันรู้แน่ว่าถ้าใครมาทำลูกฉันเช่นนี้ ฉันจะต้องตายตามลูก
ของฉันเช่นเดียวกับแม่กวางตัวนี้ ฉันร้องไห้ ฉันร้องไห้ ฉันร้องอย่างไม่
อายใครทั้งหมด

(Lekagul, 1992, pp. 240-241)

จะเห็นได้ว่างานเขียนของนิยามไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่งนั้นมักนำเสนอ
ภาพของสัตว์ป่าว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่สวยงาม น่าหลงใหล เป็นการสร้างภาพความโรแมนติก
(romanticize) ทำให้ภาพของป่าไม้และสัตว์ป่าว่าเป็นสิ่งที่สะอาดบริสุทธิ์ มีชีวิตชีวา
และจรรโลงจิตใจได้รับการเผยแพร่ไปถึงผู้คนในสังคมมากยิ่งขึ้น เป็นการบอก
โดยนัยว่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิดมีความคิดและจิตใจเฉกเช่นมนุษย์ และจากงานเขียน
ดังกล่าวก็ดูจะให้ภาพว่าสัตว์นั้นมีจิตใจสูงส่งกว่ามนุษย์เสียด้วยซ้ำ ฉะนั้นมนุษย์
ทุกคนจึงควรหันมาอนุรักษ์ธรรมชาติ เพราะนอกจากจะเป็นการรักษาพืชพันธุ์และ
สัตว์นานาชนิดให้ดำรงอยู่ต่อไปแล้ว ยังเป็นการรักษาความบริสุทธิ์ผ่องแผ้วภายใน
จิตใจจากการได้รักษาชีวิตของสรรพสัตว์ และเบิกบานใจจากการได้สัมผัสกับ
ความสวยงามของธรรมชาติ

นิยามไพรสมาคมกับองค์รอนุรักษ์ธรรมชาติของไทย

การเผยแพร่แนวคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยนิยามไพรสมาคม
ทำให้อุดมการณ์อนุรักษ์ขยายตัวขึ้นในสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากการก่อตั้งองค์กร
หรือหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ในเวลาต่อมา การก่อตั้งนิยามไพรสมาคมสาขา
กาญจนบุรีเอง ก็เป็นผลสืบเนื่องมากจากการเติบโตของกระแสอนุรักษ์ธรรมชาติ
เช่นเดียวกัน โดยนิสิตนักศึกษาจาก “ธรรมศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ และ

เกษตรศาสตร์” ได้ขอความช่วยเหลือจากทางนิคมไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่ง ในการจัดตั้งนิคมไพรสมาคมสาขากาญจนบุรีขึ้น ก่อนที่จะมีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2500 โดยมีผู้มีชื่อเสียงของกาญจนบุรีหลายท่าน เช่น “ท่านผู้หญิงบุญหลง พหลพลพยุหเสนา [ภรรยาของ ฯพณฯ ท่านพระยาพหลพลพยุหเสนา อดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ชื่นชอบการเที่ยวป่าล่าสัตว์และมีชื่อเสียงในหมู่นักนิคมไพร] นายจำลอง ธนโสภณ พ.ต.อ.จรัส มังคลารัตน์ นายแผน ศิริเวชพันธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาจังหวัด” คอยให้การสนับสนุนในการดำเนินการต่าง ๆ (Lekagul, 2012b)

ใน พ.ศ.2501 ได้มีการสร้างวัดนิคมไพรวนารามทับตะโกขึ้น ณ บึงลำทราย ตำบลทับตะโก อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เพราะต้องการสร้างพื้นที่สำหรับอนุรักษ์นกปากห่างและนกน้ำชนิดต่าง ๆ ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในละแวกนั้น โดย “ใช้อาญาวัตรคุ้มครองนกเปิดน้ำ และสัตว์น้ำต่าง ๆ ให้ปลอดภัยจากการถูกล่า” (Lekagul, 1992, p. 356) ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่านิคมไพรสมาคมคือกลุ่มแรก ๆ ที่นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การขยายตัวขององค์การด้านการอนุรักษ์ที่สำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2526 เมื่อนิคมไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่งได้จัดตั้ง มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ขึ้น โดย ยศ สันตสมบัติ และอรัญญา ศิริพล กล่าวว่าการก่อตั้งมูลนิธิฯ ทำให้เกิดการขยายแนวร่วมด้านการอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น เช่น มูลนิธิโลกสีเขียว มูลนิธิธรรมนาถ และ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ทว่า “ระดับของการเคลื่อนไหว จุดยืนและข้อเรียกร้องขององค์กรเหล่านี้ก็มีความแตกต่างกันออกไป” อาทิ กรณีเรื่องป่าชุมชนที่กลุ่มอนุรักษ์ต่าง ๆ มักจะมีจุดยืนที่ขัดแย้งกัน (Santasombat & Siripol, 2000, pp. 180, 184)

การล่าสัตว์ภายใต้กฎหมายกำหนด

กระแสการอนุรักษ์ที่ขยายตัวมากขึ้นในสังคมไทยย่อมส่งผลต่อวัฒนธรรมนิคมไพรเช่นกัน แต่ถึงกระนั้นกิจกรรมการผจญภัยเข้าป่าล่าสัตว์ก็มิได้หยุดชะงักโดยสิ้นเชิง ส่วนหนึ่งเพราะกฎหมายยังกำหนดพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าได้แค่บางจุดอย่างเช่นเขาใหญ่ แต่ป่าทางกาญจนบุรี ราชบุรี นครสวรรค์ พิชณุโลก หรือโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ยังมิได้ประกาศเป็นพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ และถึงแม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 ออกมาเพื่อคุ้มครองสัตว์ป่าสงวนซึ่งในเวลานั้นล้วนเป็นสัตว์ป่าหายากชนิดที่ว่าสูญพันธุ์หรือเกือบจะสูญพันธุ์ไปแล้ว แต่กระนั้น

กฎหมายก็ยังมีข้อบกพร่อง ในมาตราที่ 7 และ 8 ซึ่งกล่าวว่าการล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1 สามารถทำได้หาก “กระทำการเพื่อการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการ และได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 5 ที่กล่าวไว้ว่า “พระราชบัญญัตินี้มีให้ใช้บังคับแก่การล่าสัตว์ป่าซึ่งบุคคลกระทำให้มีความจำเป็นเพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่นให้พ้นอันตราย หรือเพื่อสงวนหรือรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของตนเองหรือของผู้อื่น” แสดงให้เห็นว่านักผจญภัยและนายพรานสามารถล่าสัตว์ได้อย่างไม่ผิดกฎหมายแม้ว่าสัตว์ที่ล่านั้นจะเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 1 ก็ตาม กล่าวคือถ้าโชคเข้าข้างให้นักนิยมไพรหรือนายพรานไปเจอและยิงสัตว์ป่าสงวนอย่างควายป่าได้ แล้วเผอิญว่าซากหรือชิ้นส่วนควายป่านั้นยังคงหลงเหลือให้เจ้าหน้าที่เห็น เขาก็อาจจะกล่าวได้ว่าระหว่างที่กำลังเดินเล่นหรือล่าสัตว์ (ชนิดที่ไม่ผิดกฎหมาย) อยู่ นั่น ก็ได้ไปเจอกับควายป่าโดยบังเอิญ และจะด้วยเหตุใดก็ตามแต่ ควายป่าได้ควบตะปิงเข้าไล่ชีวิต นักนิยมไพรหรือนายพรานผู้นั้นจึงจำต้องยิงควายป่าเพื่อเป็นการป้องกันตัว และที่สำคัญสัตว์ป่าที่นิยมล่ากันในหมู่นักนิยมไพรอย่าง เก้ง กวาง กระทิง ก็ยังคงได้รับอนุญาตให้ล่าได้

แม้แต่การอนุรักษ์ที่ผลักดันโดยนายแพทย์บุญส่งและนิยมไพรสมาคมเอง ก็มิได้ห้ามมิให้มีการล่าสัตว์โดยสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้ว่านายแพทย์บุญส่งยังคงเห็นด้วยกับการล่าสัตว์ในบางสถานการณ์ เช่น ควบคุมประชากรของสัตว์ผู้ล่าเพื่อให้สัตว์กินพืชได้มีโอกาสเพิ่มจำนวนมากขึ้น หรือการล่าเมื่อสัตว์ชนิดนั้นมีจำนวนมากเกินจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้คน (Lekagul, 1992, p. 216)

ทั้งนี้ในการล่าสัตว์ที่ดีและนายแพทย์บุญส่งสนับสนุนนั้นจะต้องเป็นการล่าอย่างเป็นเกมกีฬาอันมีกฎกติกา และนักนิยมไพรที่เป็นนักกีฬา ก็จำเป็นต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎนั้น โดยกฎกติกาของการล่าสัตว์ที่บัญญัติขึ้นโดยเหล่านักนิยมไพรและมักยึดถือกันโดยทั่วไปนั้นมีหลายประการด้วยกัน ที่เห็นได้ชัดและถูกกล่าวถึงอยู่เสมอในเรื่องเล่าการผจญภัยก็คือ ให้ล่าเฉพาะสัตว์ตัวผู้ที่โตเต็มวัยแล้ว ไม่ล่าสัตว์ตัวเมียโดยเฉพาะตัวที่ท้องหรือมีลูกอ่อน เมื่อยิงสัตว์บาดเจ็บต้องตามจนกว่าจะได้ตัว ห้ามปล่อยสัตว์ตัวนั้นไปเพราะสัตว์ที่โดนยิงจนบาดเจ็บหรือลำบากไปนั้นอาจหันมาทำร้ายผู้คนที่ยาคัยอยู่ในบริเวณนั้น ล่าแค่พอประมาณหรือแค่พอกินระหว่างการรอนแรมในป่าเท่านั้น ไม่ล่าอย่างล้างผลาญ ส่วนวิธีการล่านั้นห้ามใช้วิธีวางกับดัก เอาลูกอ่อนของสัตว์มาล่อ ไม่นั่งรอส่องไฟยิง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นการเอาเปรียบสัตว์เกินไป (Lekagul, 1992, p. 215)

การล่าด้วยวิธีการตามรอยถือว่เป็นวิธีที่ได้รับการยกย่องมากที่สุด ส่วนการนั่งห้างยิงสัตว์ตามโป่งหรือแหล่งน้ำนั้นนักนิยมไพรบางคนอย่างเช่นนายแพทย์บุญส่ง ถือว่เป็นวิธีที่ไม่แม่นับถือ เอาเปรียบสัตว์ป่า และไม่เป็นกีฬา เพราะไม่ได้ใช้ทักษะ และเป็นการโจมตีสัตว์ในช่วงเวลาที่สัตว์มีได้ระแวงระวังตัว (Lekagul, 1992, p. 215) แต่ในประเด็นการนั่งห้างนี้มีความเห็นที่แตกต่างกันในหมู่นักนิยมไพร เพราะชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ได้กล่าวว่การนั่งห้างเป็นวิธีการล่าสัตว์ที่ไม่ง่ายคายอย่างทีคิด การนั่งเฝ้าสัตว์คนเดียวโดยเฉพาะในเวลากลางคืน จะต้องทนต่อความง่วงหงาวหาวนอนทนต่อการรบกวนของแมลงและยุง อีกทั้งความงีบง่วงง่วง การนั่งเปล่เปลี่ยว ในยามวิกาล ยังอาจทำให้นักพจญภัยที่นั่งห้างต้องเผชิญกับความหวาดระแวง และจิตใจฟุ้งซ่าน บางคนอาจถึงขั้นเห็นภาพหลอนไปได้ ฉะนั้นแล้วการจะนั่งห้างได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคงและกล้าหาญพอสมควร (Iamkrasin, 1969, pp. 177–178)

จากทีกล่าวมาจะเห็นได้ว่ แม้จะมีแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ในสังคมไทย และมีกฎหมายทีออกมาเพื่อกำหนดพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าและพันธุ์พืชในตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2500 แต่กฎหมายทีออกมานั้นก็เพียงแต่การกำหนดพื้นที่ห้ามล่า สัตว์ทีห้ามล่า และวิธีการล่า จึงมิได้ทำให้วัฒนธรรมนิยมไพรหายไปจากสังคมไทย แต่เป็นการทำให้งิกรรม การท่องเที่ยวพจญภัยและล่าสัตว์เป็นเกมกีฬาทีมีหลักเกณฑ์และมีกฎกติกาชัดเจน อย่างเป็นทางการและอยู่ภายใต้กฎหมาย แตกต่างจากแต่เดิมทีกติกาด่าง ๆ ของการเข้าป่าล่าสัตว์มิได้มีการตราไว้อย่างเป็นทางการ เพียงแต่เป็นที่รับรู้กันแค่ในหมู่นักนิยมไพรเท่านั้น

แน่นอนว่การเข้าป่าล่าสัตว์เพื่อพักผ่อนนันทนาการของนักนิยมไพรก็ยังคงมีอยู่ และการเข้าป่าก็ดูจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อความคิดเรื่องการอนุรักษ์ก่อให้เกิดการขยายตัวของแนวคิดธรรมชาตินิยมและรักธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้ว่งานเขียนเรื่องการพจญภัยในสังคมไทยยังมีอยู่และยังคงได้รับความนิยมในสังคมไทย เช่น นวนิยายเรื่อง *เพชรพระอุมา* ของ พนมเทียน งานเขียนเชิงสารคดีของชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ (Iamkrasin, 1969) เรื่อง *เสือกินคน* รวมถึงงานเขียนทีแนะนำการเข้าป่าล่าสัตว์อีกจำนวนหนึ่ง อาทิ *คู่มือนักเลงปืนและนักนิยมไพร* ของ Sirithian (1971) ทว่าอิทธิพลของกระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติก็ส่งผลต่อวัฒนธรรมการท่องเที่ยวท่ามกลางธรรมชาติ จากเดิมทีเน้นเข้าป่าล่าสัตว์ก็เปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น

การลอบทบาทของชาวบ้านท้องถิ่นในวัฒนธรรมนิยามไพร

ในการเข้าป่าของนักนิยามไพรนั้นจำต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับหมู่บ้านและชาวบ้านป่าอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จาก การเข้าป่าของนายแพทย์บุญส่งขณะที่ยังเป็นแพทย์ประจำบ้านอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ใน พ.ศ.2476 ท่านต้องไป “ติดต่อกับชาวบ้านหรือพรานท้องถิ่นเป็นประจำ เพื่อขอเช่าหรือซื้อเกวียนเพื่อใช้เป็นพาหนะราคาคันละ 1.50–2.50 บาท เพราะสมัยนั้นไม่มีถนน มีแต่ทางเกวียนไปสู่ป่า เมื่อเสร็จธุระแต่ละคราวก็ยกเกวียนให้ชาวบ้านไป” (Lekagul, 2012b) แต่เมื่อวัฒนธรรมการอนุรักษ์ได้ขยายตัวขึ้น ก็ทำให้ชุมชนและชาวบ้านป่าซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น กะเหรี่ยง แม้ว เย้า ฯลฯ ถูกให้ภาพว่าเป็นหนึ่งในผู้ตัดไม้ทำลายป่าและล่าสัตว์อย่างผิดกฎหมาย

ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “ชาวเขากำลังทำลายชาติไทยโดยไม่มีใครรู้ตัว” ของนายแพทย์บุญส่งที่กล่าวว่า การตัดไม้ทำลายป่าของของชาวเขาคือต้นเหตุ “ความฉิบหายของประเทศไทย” (Lekagul, 1961, p. 158) ทำให้ภาพของชาวบ้านป่าที่อาศัยทำกินในพื้นที่ป่านั้นถูกมองว่าเป็นพวกที่ลักลอบล่าสัตว์ และตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย เพราะไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง การทำการเกษตรของชาวบ้านถูกมองว่าเป็นเรื่องเลวร้าย เห็นแก่ตัว เพราะก่อให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้แหล่งต้นน้ำลำธารสำหรับใช้และดื่มกินของประชาชน (โดยเฉพาะคนในเมืองกรุง)แห้งแล้ง ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัย และเกิดเป็นทุ่งหญ้าคาที่จะลุกลามในหน้าแล้งกลายเป็นไฟป่าที่ทำลายป่าไม้และสัตว์ป่าจำนวนมาก

ในบทความเรื่อง “บันทึกของนายยอนสันว่าด้วยทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย” นายแพทย์บุญส่งได้เล่าถึงการพา ศ.โรเบิร์ต ยอนสัน ไปเที่ยวป่าปองน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ในเรื่องได้เล่าถึงการทำไร่ของชาวบ้านว่าทำให้เกิดการโค่นถางป่าอันทำให้สูญเสียแหล่งป่าดงดิบสำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำและไม่มีค่า ก่อให้เกิดปัญหาความแห้งแล้งและทุ่งหญ้าคาซึ่งก่อให้เกิดปัญหาไฟป่า อีกทั้งยังกล่าวแสดงความเศร้าใจในภาพที่เห็นไว้ว่า “ไปเที่ยวปองน้ำร้อนคราวนั้นอะไร ๆ ก็สนุกดีหรอก แต่เมื่อนึกถึงที่ชาวบ้านทำลายป่า อันมีค่ามหาศาลลงมาให้กลายเป็นทุ่งหญ้าคาแล้ว ก็รู้สึกเศร้าใจเสียเหลือเกิน นึกขึ้นมาคราวไหนก็รู้สึกเศร้าใจอยู่ไม่หาย” (Lekagul, 1992, p. 271)

ข้อเขียนดังกล่าวเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของชาวบ้านว่าเป็นพวกชอบตัดไม้ทำลายป่า หรือก็คือเป็นพวกที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทรัพย์ของชาติเพื่อประโยชน์ส่วนตน ฉะนั้นแล้วจึงไม่แปลกหากการอนุรักษ์ที่ขับเคลื่อนโดยกลุ่มคนเมือง

ที่เห็นว่าการกระทำชาวบ้านว่าเป็นพวกเห็นแก่ตัวจะสนับสนุนการประกาศใช้กฎหมายอุทยาน พวกนักอนุรักษ์หรือนักธรรมชาตินิยมในเมืองต่างก็ต้องการกันผู้คนไม่ให้เข้าไปทำประโยชน์อื่นใดจากป่า พวกเขาดึงการเก็บรักษาป่าไว้สำหรับเป็นแหล่งน้ำ แหล่งพอกอากาศ และแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจในยามที่พวกเขาต้องการหลีกเลี่ยงจากความวุ่นวายและมลพิษที่พวกเขาได้ก่อกำขึ้น

การท่องเที่ยวผจญภัยภายใต้การจัดการของภาครัฐ

ในขณะที่วัฒนธรรมนิยมไพรหรือวัฒนธรรมการท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติมีเพิ่มมากขึ้นนั้น ขณะเดียวกันกฎหมาย อิทธิพลของกระแสอนุรักษ์ และสงครามระหว่างรัฐบาลไทยกับคอมมิวนิสต์ กลับทำให้การออกท่องเที่ยวนในป่าเขาลำเนาไพร และการออกผจญภัยเข้าป่าล่าสัตว์ก็ทำได้ยากขึ้นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงมีการส่งเสริมกิจกรรมอื่น ๆ ขึ้นมาเพื่อรองรับกับความกระแสนี้ที่จะท่องเที่ยวตามธรรมชาติของนักนิยมไพรและผู้คนในสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงย้ายจากการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและชาวบ้านมาอยู่ในการดูแลโดยหน่วยงานรัฐและองค์กรอนุรักษ์แทน

ได้มีการรวมกลุ่มกันของนักวิชาการ สมาชิกนิยมไพรสมาคม สมาชิกสยามสมาคม และผู้สนใจในการศึกษาและท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ก่อตั้ง กลุ่มวิหคทัศนา (Bird Watching Group) หรือสมาคมดูนกขึ้น ใน พ.ศ.2505 ก่อนจะมีการก่อตั้งอย่างเป็นทางการใน พ.ศ.2529 และใน พ.ศ.2536 สมาคมได้เปลี่ยนชื่อเป็น สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย (Kanchanapan, 2000, pp. 223-224) โดยสมาคมดูนกนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อทำการศึกษาพฤติกรรมการอยู่อาศัยและหากินของนกสายพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงมีการศึกษานกที่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยในแต่ละฤดูกาล กิจกรรมของสมาคมนอกจากจะมีการพาสมาชิกออกไปดูนกยังพื้นที่ต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นการพักผ่อนนันทนาการของคนเมืองผู้ชื่นชอบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกด้วย

วัฒนธรรมนิยมไพรและการท่องเที่ยวผจญภัยท่ามกลางธรรมชาติที่ได้รับการความนิยมมากขึ้นในสังคมไทย ส่งผลให้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ซึ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวหันมาให้ความสนใจกับรสนิยมการท่องเที่ยวแนวผจญภัยท่ามกลางธรรมชาติของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น และออกนโยบายรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและรองรับกับวัฒนธรรมการท่องเที่ยวแบบดังกล่าว ดังปรากฏว่า ใน พ.ศ.2504 กองอำนวยการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก ได้จัดกิจกรรม

เที่ยวป่า แคมป์ปิ้ง และชมธรรมชาติบนเขาต้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และในปีเดียวกันนี้ ยังได้เปิดให้ประชาชนได้ท่องเที่ยวบนภูหินร่องกล้าอีกด้วย นอกจากนี้ *อนุสาร อ.ส.ท.* ยังมีบทความที่นำเสนอการท่องเที่ยวแบบผจญภัย เช่น “การล่องแก่งแม่น้ำน่าน” ของปราโมทย์ ทัศนาสวรรณ ซึ่งเสนอเรื่องการเดินทางล่องแก่งอันน่าตื่นเต้น (Potjanalawan, 2020, pp. 124-125, 179-180)

จนกระทั่งปลายทศวรรษ 2520 เมื่อปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทย กับกลุ่มคอมมิวนิสต์เบาบางลง ทำให้การท่องเที่ยวผจญภัยกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง อีกทั้งการท่องเที่ยวในแบบดังกล่าวยังมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้นด้วย หลังการอัศวินบาตรกรรมของสืบ นาคะเสถียร ในปลายทศวรรษ 2530 กระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติก็ได้ปะทุขึ้นอีกครั้ง เห็นได้จากสื่อจำนวนมากรวมถึงบทความต่าง ๆ ใน *อนุสาร อ.ส.ท.* มีการลงบทความเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมถึงใน พ.ศ.2540 ก็มีข้อมูลปรากฏว่าประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวน 1,386 แห่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสนุกสนานเพลิดเพลินในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแบบอนุรักษ์ เช่น ดำน้ำ เติมน้ำ และศึกษาพืชพันธุ์และสัตว์นานาชนิด (Potjanalawan, 2020, p. 195)

สรุปและอภิปรายผล

ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมถึงการเข้าป่าล่าสัตว์และการตัดไม้ที่เพิ่มมากขึ้นหลังจากนั้น ทำให้เหล่านักนิยมไพรบางคนตระหนักได้ว่าหากกิจกรรมเช่นนี้ยังคงดำเนินต่อไปโดยปราศจากการควบคุมแล้วไซ้ ป่าไม้และสัตว์ป่าสำหรับที่เหล่านักนิยมไพรจะได้ใช้สำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อนและการพักผ่อนหย่อนใจก็จะพลอยถูกทำลายและสาบสูญไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงมีการรวมกลุ่มของนักนิยมไพรซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นสูงจากในเมือง ก่อตั้ง “นิยามไพรสมาคม” ขึ้นมา

“นิยามไพรสมาคม” ซึ่งนำโดยนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ได้จัดกิจกรรมและการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชในประเทศไทยไม่ว่าจะโดยการบรรยายประกอบการฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับธรรมชาติและ การอนุรักษ์ตามสถานศึกษา สถานที่ราชการ ศาสนสถาน และที่ประชุมชน มีการเรียกร้องกับทางรัฐบาลให้ตรากฎหมายและข้อบังคับออกมาควบคุมการตัดไม้และล่าสัตว์ มีการตีพิมพ์งานวิชาการ สารคดี และนวนิยาย รวมถึงการช่วยก่อตั้งหน่วยงานอนุรักษ์อื่น ๆ ขึ้นในไทย

ทั้งนี้ แม้ว่ากระแสนุรักษ์ได้รับการเผยแพร่ไปสู่สังคมไทยโดยเฉพาะในหมู่คนเมืองกรุง และทำให้รัฐออกกฎหมายต่าง ๆ อิทธิพลของกระแสนุรักษ์ธรรมชาติได้ทำให้วัฒนธรรมนิยมนิรภัยหายไปโดยสิ้นเชิง หากแต่ทำให้การเข้าป่าล่าสัตว์ของนักนิยมนิรภัยเป็นกิจกรรมแบบเกมกีฬาที่มีกฎกติกาข้อบังคับชัดเจนอย่างเป็นทางการ เพื่อรองรับธรรมเนียมการท่องเที่ยวผจญภัยท่ามกลางธรรมชาติของคนเมืองซึ่งนิยมธรรมชาติและนิยมนิรภัย หน่วยงานรัฐอย่าง อ.ส.ท. กับหน่วยงานอนุรักษ์อย่างนิยมนิรภัยสมาคม ได้พยายามสนับสนุนการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่าง ๆ ขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของการอนุรักษ์จึงทำให้กิจกรรมที่จัดโดยรัฐและเอกชนเป็นการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมนิยมนิรภัยจึงต้องมีการปรับตัว จากเดิมที่การเข้าป่าท่องเที่ยวผจญภัยอันมักจะมีการล่าสัตว์ร่วมด้วยเสมอ กลายมาเป็นการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น

โดยหลักแล้ว บทความชิ้นนี้ต้องการนำเสนอถึงการเกิดขึ้นและบทบาทของการอนุรักษ์ธรรมชาติในไทย ผ่าน “นิยมนิรภัยสมาคม” และดูว่าสิ่งนี้ส่งผลต่อการท่องเที่ยวของไทยอย่างไรบ้าง แต่นอกจากในประเด็นที่ได้กล่าวมานี้แล้ว ก็ยังพบว่ามีอีกหลายประเด็นที่น่าสนใจ อีกทั้งต้องไม่ลืมว่า การจัดการธรรมชาติคือสิ่งหนึ่งที่กำลังอยู่คู่กับประวัติศาสตร์อันยาวนานของมนุษยชาติ และไม่มียุคสมัยใดที่กิจกรรมของมนุษย์จะส่งผลกระทบต่อธรรมชาติได้เท่ากับยุคสมัยนี้ (แอนโทรโปซีน Anthropocene) ฉะนั้นแล้ว จึงควรจะต้องมีการศึกษาประเด็นเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติเพิ่มเติมในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการกับธรรมชาติของรัฐและเอกชน การจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่าง ๆ การจัดการกับสิ่งปฏิกูลที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิต และการผลิต และการออกกฎหมายอนุรักษ์ที่มักส่งผลกระทบต่อชนกลุ่มน้อย เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “วัฒนธรรมนิยมนิรภัย: ว่าด้วยเรื่องเล่า, สมาคม และความเป็นชาย ของสังคมไทยตั้งแต่ทศวรรษ 2450 ถึง ทศวรรษ 2500” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

References

- Baker, C., & Phongpaichit, P. (2014). *A history of Thailand* (2nd ed.). Bangkok: Matichon. [in Thai].
- Champa, P. (2002). *Thai tourism culture, AD 1851–2001* (master's thesis). Bangkok: Thammasat University. [in Thai].
- Chuwattananurak, W. (2018). Individuals as global governors: A case study of Rachel Carson and her Silent Spring. *Journal of Social Sciences Naresuan University*, 18(1), 51–92.
- Hongsaton, P. (2015). *Wela Wang: Technologies, markets, and morals in Thai leisure culture, 1830s–1932* (Doctoral dissertation). Canberra: The Australian National University.
- Iamkrasin, C. (1951). *Adventure in mountain forest*. Pra Nakorn: Phdung suksa. [in Thai].
- Iamkrasin, C. (1969). *The man–eating*. Pra Nakorn: Odeon Store. [in Thai].
- Inthanont, N. [Pseudonym]. (1969). *Field and wild* (2nd ed.). Pra Nakorn: Praphantsaan. [in Thai].
- Jarupong, V. (2004). *The enforcement of the act on firearms, bullets, explosive objects, fireworks and fake firearms B.E. 2540: A case study of firearms and bullets* (master's thesis). Bangkok: Ramkhamhaeng University. [in Thai].
- Kanchanapan, S. (2000). Urban Thais and environmentalism. *Journal of Social Sciences*, 12(2), 210–240. [in Thai].
- Lekagul, B. (1961). *If forest sustainable*. Pra Nakorn: Educational Development Project of Ministry of Education. [in Thai].
- Lekagul, K. (2012a). *100 years, Doctor Boonsong Lekagul*. Retrieved Febuary 8, 2021, from <https://boonsonglekagul.wordpress.com/2012/08/18/100-%E0%B8%9B%E0%B8%B5%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%B8%E0%B8%8D%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%82%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B8%E0%B8%A5/> [in Thai].

- Lekagul, K. (2012b). *Doctor Boonsong Lekagul the initiator of conservation in Thailand*. Retrieved February 8, 2021, from <https://boonsonglekagul.wordpress.com/2012/08/18/%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%8C%E0%B8%9A%E0%B8%B8%E0%B8%8D%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%87-%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%82%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B8%E0%B8%A5-%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%88%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B8%9B%E0%B9%81%E0%B8%AB%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B9%8C%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2/> [in Thai].
- Lekagul, S. (Comp.). (1992). *Contend and work of Doctor Boonsong Lekagul*. Bangkok: Dansuttakanpim. [in Thai].
- Nartsupa, C. (1984). *Thai economic history*. Bangkok: Thammasat University. [in Thai].
- Potjanalawan, P. (2020). *History of journey and geopolitics in century: On tourism as the heritage of the nation-building of the Thai state from traditional-state, Vietnam war until the 2006 coup*. Bangkok: Sm-thaipublishing. [in Thai].
- Sakulleaw, N. (2009). *Socio-economic change and Thai politics after the second World War to the 1957 coup* (master's thesis). Chiang Mai: Chiang Mai University. [in Thai].
- Santasombat, Y., & Siripol, A. (2000). Environmentalism in Thai society. *Journal of Social Sciences*, 12(2), 161–209. [in Thai].
- Sirithian, W. (1971). *Handbook for gun-sportsman and wildlife adventurer*. Thonburi: Pramuuansaan. [in Thai].

- Srisuwannakij, V. (2006). *Western style recreation of the Siamese elite, 1902–1932* (master’s thesis). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai].
- Wyatt, D. K. (2013). *Thailand: A short history*. Bangkok: The Foundation For The Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. [in Thai].